

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Opvs De Iudiciis Divinis, Qvae Devs In Hoc Mvndo Exercet

Accessit index concionatorius in omnes totius anni dies Dominicos &
Festos, ab ipso Auctore confectus

Stengel, Georg

Ingolstadii, 1651

Capvt III. Vel ex Ethnicorum doctrina, paupertatem diuitijs esse
anteponendam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45699

Beda in Col. ait: *Qui sunt tres amici & inimici sine quibus viuere nemo potest? Ignis, leſtaneis PP. aqua, & ferrum. Aurum amicum est & inimicum, sed sine eo multi vixerunt, viuunt, viuent.*

CAPVT III.

Vel ex Ethnicorum doctrina, paupertatem diuitijs esse antepontendum.

I.

Vide Lipſum
de Saturnali-
bus.

Lucian. ep. 1.
Saturnali.

AVREVM Saturni ſæculum, aut vitam, qualis in Paradiso agebatur, optimam latissimamque fuisse, vel Poëtæ cecinerunt. In cuius vitæ memoriam Romani veteres Saturnalia instituerunt, quibus & ipsi serui conuiuantes, dominis pares essent. Ad hoc festum igitur ritè celebrandum, cum aliquando pauperes viderent se neque nummatos esse satis, neque à ditioribus iuuari, eorum quispiam hanc epistolam ad Saturnum fingitur misisse. *Equidem & antea tibi scripsi, significans quonam instatu essem, & quemadmodum ob inopiam mihi periculum esset, ne solus omnium expers relinquerer solennitatis, quam indixisti. Addidi & illud (nam memini) iniquissimum esse, si nostram alij opibus ac delicijs superfluerent, nihil ex suis facultatibus impertientes pauperioribus, alij rursum fame contabescerent, atque id quidem instantibus Saturnalibus. Verum quouiam tum ad meas litteras nihil respondisti, opera pretium existimaui, te denuo iisdem de rebus commonsuadere. Tuum erat, optime Saturne, sublata hac rerum inaequalitate, bonisq; in medio depositis, postea celebrandum festum edicere. Nam uti nunc res habent, formica camelus, quemadmodum aiunt pro uerbio. Quin magis tragœdia histrionem animo concipe, qui altero pede praaltis cothurnis sublimis instat, cuiusmodi sunt tragica calceamenta, altero uero sit incalceatus. Is si ad hunc modum instructus ingrediatur, uides necessario futurum, ut nunc excelsus sit, nunc humilis, prout hunc, aut illum pedem uicissim promouerit. Nec minor est in uita nostra inaequalitas, dum illi cothurnis fulsi adornante fortuna tragœdias in nos agunt. Contra magna pars pedibus atque humi ingredimur, quum & ipsi, scias uelim, nihilo deterius illis fabulam agere possimus atque ingredi, si quis nos quoque ad eundem iustum modum adornarit. Atqui ex poetis audio nihil harum rerum inter homines fuisse olim, quum tu solus adhuc imperium teneres, uerum tellus illis citra serendi arandiq; laborem bona progignebat, cœnam uni-*
cuique

cuique paratam, vel ad satietatem usque. Porro flumina partim vinum, partim lac, erant autem & quæ mel manabant. Quodq; est omnium maximum, aiunt illos ipsos homines aureos fuisse, ceterum paupertatem procul ab illis abfuisse. Nos contra non satis idonei sumus qui vel plumbum videri possumus, aut si quid etiam plumbo vilius, ut quorum plerisque victus labore quaritur, ac passim paupertas, egestas ac destitatio, & illud: Hæc mihi, & unde inueniam? & O fortunam atque id genus alia permulta, apud nos nempe pauperes abundant: quamquam his de rebus lenius discerniaremur, nisi diuites videremus tanta fruente felicitate, qui quidem quum tantum auri, tantum argenti conditum habeant, tantum vestium possideant, tot mancipia, tot currus, familias, agros atque harum rerum omnium magnam vim teneant, tamen ad eum nobis nihil umquam, de eis impertiunt, ut plebeios homines, ne aspectu quidem dignentur. Hæc, inquam, sunt Saturne, qua nos enecant maxime, planeq; rem intolerandam arbitramur, hunc in purpura accumbentem tantis opum delicijs affluere, ructantem interim & applaudentibus amicis perpetuo festum diem agere: me verò, meiq; similes somniorum coniecturas interpretari, sicunde fortè quatuor oboli contingant, quò videlicet pane, polentæve expleti dormire queamus, nasturtium aut porrum cepasue, alliumue opsonij vice arrodescentes. Aut hæc igitur, Saturne, ad aquabilitatem vitæ mutes corrigasq; necesse est, aut, quod est postremum, illis ipsis interdicas diuitibus, ne soli bonis fruantur, verum è modis auri tam multis vel heminam in omnes nos dispergant. Porro ex vestibus, si quas iam à tineis excessas, citra suum incommodum dare possint, malintq; hæc prorsus vetustate situq; peritura nobis dare, qui induamur, quàm sinere, ut in cubilibus ac serenijs multa carie compitrescant. Præterea ut cœnent singuli nunc quaternis, nunc quinis pauperibus ad conuiuium adhibitis. Haud isto quidem pacto, quo his temporibus conuiuia peraguntur, verum populariùs, ut aqua sit omnium portio; neque ut hic opsonijs inurgitet sese famulo interium adstante atq; opperiente, donec herus vorando profocetur. Ceterum ubi ad nos venerit, quum vix etiam apparauerimus admonere manum, protinus ad alios transferatur patina, tantum ostensa, vel si quid de placenta reliquum est. Neque illatum aprum ita pariat, ut domino totum dimidium apponat, una cum capite, reliquis autem ossa lecta apponat. Vtq; præmoneantur pincerne, ege contentur, donec unusquisq; nostrum septies possit bibere, sed semel insi pre-

si protinus infundant, & ingentem calicem impletum tradant aequè atq; ipsi Domino, utq; unum & idem vinum conuiuis sit omnibus. Alioquin ubinam ista lex scripta fuit, aut receptus mos, ut hic vino odorato generosq; temulentus sit, mihi contra masto disumpatur alius? Hac si correxeris, nonarisq; Saturne, tum demum effeceris, ut vita verè vita sit, festum verè festum; sin minus, illi quidem epulentur, nos autem interim sedentes precabimur, ut simul atq; loti venerint, puer subuersam amphoram rumpat, utq; coquus jus adurat, ac per oblivionem muriant piscium in lentem infundat, utq; canis in domum irruens opsoniorum artificibus alibi intentis extra deuoret uniuersa, praterca placent a dimidiu. Utq; sus ac ceruus neque non sacula inter assandum idem faciant quod Homerus de Solis bobus commemorat: immò uti non serpent solùm, verum etiam unà cum ipsis verubus in montem abripiant sese, fugiantq; utq; ipse etiam aues pingues iam adeptis plumis & ad coquendum parata volatu aufugiant, ne soli illis fruantur: quodq; futurum est illis grauissimum, ut formica tales, quales feruntur Indica, aurum è thesauris effossum, noctu in publicum efferant: utq; vestis curatorum indiligentià ita ab optimis muribus perforetur, ut cribrum videri possit, nihilq; differat à casse venatorio, utq; formosi illorum comatiq; puelli (quos Hyacinthos, aut Achilles, aut Narcissos appellare solent) dum ipsis poculum porrigunt, subito defluente coma calui fiant, & acutam edant barbam, cuiusmodi in comædijs induci solent Sphenopogones, quibus à cuneata barba nomen inuentum est, utq; vertex illis asperis ac pungentibus pilis sit hirtus, reliqua capitis parte nuda. Hac atq; his etiam plura illis imprecabimur, nisi desinant usq; ad eò suis primatim studere commodis, velintq; in commune diuites esse, nobis quoque, quantum aequum est, imparientes. Hæc ad Saturnum pauperculus quidam de famelica hominum natione scripsisse, contra diuites auaros, fingitur, ad inducendam quamdam bonorum omnium æqualitatem, de qua veteres Philosophi sæpe disputauerunt.

II.
Apud Luc.
ep. 2. Satur-
nali.

Ad hanc epistolam fertur respondisse Saturnus, bonorum de nouo partiendi potestatem, ad se amplius non pertinere, sed regnū suum non nisi ad taxillos usque, salrationes, cantiones & ebrietatem, & quidem per septem duntaxat dies, se extendere. Iouis esse negotium statuere de tollenda rerum inæqualitate, utque ex æquo omnes aut opibus abundant, aut egeant, Mentem mandatumque suum

suum esse, vt diuites de cœnis, deque auri hemina, neque non de vestibus etiam pauperibus ad celebrandum festum nonnihil mitant. Ceterum pauperes longè falli, neque rectè iudicare de diuitibus, cum illos felices arbitrentur, solosque suauem vitam viuere, propterea quòd illis liceat opiparè cœnare, vino suauì inebriari, vestibus vti delicatis: verum istam felicitatem cuiusmodi sit, ignorare, siquidem hæ res eos curis non mediocriter distorqueant, cogi enim eos vt singulis inuigilent; ne quid rerum domesticarum dispensator fraudet, aut clanculum suffuretur, ne vinum acefcat, ne frumentum vermibus corrumpatur, ne latro tollat pocula, ne populus credat calumniatoribus, si talem dixerint affectare regnũ. Ad hæc, si nosseent pauperes metus & curas, quibus obnoxij sunt diuites, planè fugiendas sibi esse diuitias existimatos. Quod nisi ita esset, Saturnum non vsque adedò insanum fore, vt, si præclara res esset opulencia, aut regnum, depositurus hæc, alijsque ea celsurus fuisset, patereturque, vt nunc priuatus alieno pareret imperio. Igitur potiùs se, cum non esset ignarus huiusmodi malorum, quæ plurima diuitibus ac regibus necesse est adesse, imperium sapienter deposuisse. Addit postea commoda diuitum, quæ pauper magna existimet, non esse commoda. Verum quidem esse, diuites apris, & placentis expleri, pauperes autem nasturrium porrumuè, aut cepe per festi tempus, opsonij loco, arrodere, idque illis dulce, his insuaue esse, sed id intra breue tempus inuerti; cum pauperibus deinde non accidat, vt postridie surgant capitis dolore grauati, ob temulentiam, quemadmodum diuites, neque ob immodicam ingurgitationem graueolentem & acrem spiritum ructare pauperes, neque faciliè sibi vel tabem, vel tussim, vel morbum intercutem, ex intemperato voluptatum vsu colligere. Paucos autem videri diuites, qui non planè palleant, ac faciem cadauerosam præ se ferant; paucos, qui cum ad senectutem peruenierint, suismet pedibus ingrediantur, ac non potiùs à quatuor baiulis gestentur: foris quidem totos eos esse aureos, intus autem putres ac pannosos, cuiusmodi sunt tragica indumenta, ex pannis admodum vilibus confarcinata. Enimuerò ipsis quoque opulenti non dulce esse, quotidie supraque satietatem pretiosis vesci; sed gustus variandi causa nonnumquam ita olus ac lupinum appetere, vt pauper non

D

aque

æquè appetat leporem, aut aprum. Esse præterea illis mille cruces à filijs, ab vxore, à famulis, & vnde non? quæ omnia pauperes cum ignorent, tantùm aurum diuitum ac purpuram aspiciant; & si quando vident eos albo prouehi curru, inhient & adorent. Quòd si illos contemnerent, negligerentque, neque ad argenteum currum oculos haberent intentos, neque inter colloquendum smaragdum annulo inclusum respectarent, neque vestes obiter contrectantes molliciem admirarentur, sed sinerent eos ipsos sibi diuites esse, haud dubium futurum esse, vt ipsi egenos vltro adirent, ad coenam rogarent, nimirum vt illis ostendere possent lectos, mensas, ac pocula. Quarum rerum nulla sit vtilitas, si sine esse possideantur. Certè hæc talia pleraque à diuitibus pauperum causa parari, non vt vtantur ipsi, sed vt ea pauperes admirentur. Hucusque Saturnus apud Lucianum ad pauperes, qui hanc addit denique coronidem: *Hac ad consolandos vos scribo vtramque vitam cognitam habens. Conuenitq; ita festum agere, vt cogitatis, omnibus breui decedendum è vita, & illis, depositis opibus, & vobis relicta paupertate.*

III.

His talibus argumentis solabantur pauperes philosophi fabulantes, eademque erat ratio, vt opinor, Aristidæ, qui multò iustiùs se paupertate gloriari posse credidit, quàm Calliam Atheniensium ducem opum amplitudine & copia: nemini eam rem indecoram esse dictitans, nisi qui paupertatem inuitus ferret. Nemo profectò sapiens vel alij suaderet, vel ipse diuitias abijceret, nisi manifestò videret, pauperibus melius esse, quàm Midis illis, quibus dum omnia in aurum vertuntur, esuriunt & sitim patiuntur. Neque enim aut pro vino, aut pro culina audent nummos expendere. Itaque & alij sapientes, vt diuitijs demerent supercilium, paupertatem permulcere maluerunt. *Putemus nos ad concionem vocatos, ait Senec. ep. 87. Seneca. Lex de abolendis diuitijs fertur, his interrogationibus suaseri, aut dissuasuri sumus? his effecturi, vt populus Romanus paupertatem, fundamentum, & causam imperij sui requirat ac laudet? diuitias autem suas timeat? vt cogitet has se apud victos reperisse? Hinc ambitum, & largitiones, & tumultus in urbem sanctissimam temperantissimamq; irrupisse? nimis luxuriosè ostentari gentium spolia? quod vnus populus eripuerit omnibus, faciliùs vni ab omnibus eripi posse? Hac satius est suadere, & expugnare affectus, non circumscribere.* Eadem

Eadem viâ homines duxit idem philosophus ad veram libertatem, cum scriberet: *Quidquid facere te potest bonum, secum est. Quid tibi opus est, ut sis bonus? velle. Quid autem melius potes velle, quam eripere te huic seruituti, qua omnes premit, quam mancipia quoz conditionis extrema, & in his sordibus nata, omni modo exuere conantur? peculium suum, quod comparauerunt ventre fraudato, pro capite numerant: tu non concupisces quanticumque ad libertatem peruenire, qui te putas in illa natum?* Itaque multi, pecunias proiecerunt, ut emerent libertatem, immo ut pro ea felicitatem recuperarent. *Pheraulas*, inquit Xenophon, *ex paupere diues à Cyro factus, desiderio tandem pristina tranquillitatis & quietis affectus, & curarum ac molestiarum, quas sibi diuitias importasse querebatur, multitudine offensus, omnium bonorum suorum possessionem in Sacam transfert, hoc sibi tantum excipiens, ut ab eo tamquam hospes, atque etiam parcius minusq; eleganter, ac sumtuose, quam hospes alatur. Huic pares multos paulò post referemus, qui Codri, quam Cræsi esse maluerunt, & quemadmodum Euripides dixit, se malle ter sub clypeo consistere, quam parere semel, ter maluerunt mendicare, quam semel imperare, quia, ut Claudianus ait:*

Diuitur exiguo melius: natura beatis

Omnibus esse dedit, si quis cognouerit uti.

Hanc ob causam Anacreon, accepto à Polycrate tyranno auri talento, reddidit dicens: *Odi donum, quod vigilare facit.* Ex hac paupertate etiam Corneliam Gracchorum matrem, Campana matrona ornamenta sua illo sæculo pulcherrima ostendente, pronuncians ditiozem Valerius Maximus hoc epiphonema adiecit: *Omnia nimirum habet, qui nihil concupiscit: eò quidem certius, quam qui cuncta possidet: quia dominium rerum collabi solet, bona mentis usurpatio nullum tristioris fortuna recipit incursum.* Itaque quorsum attinet, aut diuitias in prima felicitatis parte, aut paupertatem in ultimo miseriarum statu ponere? cum & illarum frons hilaris, multis intus amaritudinibus sit referta: & huius horridior aspectus solidis, & certis bonis abundet. Fuit eiusdem sententiz etiam Ptolemæus Lagi, qui sepe numero apud amicos & cœnabat, & dormiebat, teste Plutarcho. *At si quando cœnam ipse praberet, illorum utebatur rebus commodato accipiens pocula, lectos, mensas. Nam ipse plura non possidebat, quam*

D 2

qua

IV.

Idem ep. 80.

Xenophon
lib. 8. Cyris
ped.

V.

Valer. Max.
lib. 4. cap. 4.

Stobæus
serm. 17.

qua necessaria forent, cum ditare, quam ditescere magis regium esse ditaret. Quin ipse Epicurus, querenti, quo modo quis ditesceret, respondit: *Non augendo opes, sed minuendo cupiditates.* Et quoniam *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit,*

Prou. 12. 9.

Prou. 13. 7.

S. Hieronym.
in Psal. 68.

debet amorem nummi minuere, quisquis vult minuere cupiditatem. Quamdiu autem cupidus manet, verè diues non est. Et si enim habeat multa, tamen ostendit, se egere multis, si cupit multa. Diuitem autem esse, non est, habere multa, sed non indigere multis. Sicut satur non est, qui adhuc sitit, aut esurit, et si plurimum vorauerit, aut potauerit; is autem, etiamsi parum comederit, aut biberit, satur vocatur, quem nec fames vrget, nec sitis vrte: ita ille diues non est, qui quamuis multas diuitias sit consecutus, tamen plures appetit, quippe quia auri sacram famem non extinxit; ille autem, qui opes contemnit, diues est, quia habet quidquid cupit. Inde igitur felicior est, vnde ditior, & inde ditior, vnde pauperior. Et hoc est, quod diuinæ litteræ aiunt: *Melior est pauper & sufficiens sibi, quam gloriosus & indigens pane:* itemque. *Est quasi diues, cum nihil habeat; & est quasi pauper, cum in multis diuitijs sit.* Appositè D. Hieronymus: *Habeat quis multas pecuniarum facultates, inquit, si in eis non extollitur, pauperem; non habeat aliquid, & cupiat, & infletur, inter diuites reprobos eum deputat Dominus: quia diuites & pauperes in corde interrogat Deus, non in arca, aut in domo.* Quin & apud homines diuitiæ sunt maximæ, non egere diuitijs; & ille est pauperior, qui pluribus eget: pauperimus ergo, qui quàm plurima concupiscit, quia ostendit se quàm plurimis indigere. Talis autem est, quisquis

Senec. in
Herc. Furem.
tc.

*Componit opes gazis inbians,
Et congesto pauper in auro est.*

C A P V T I V.

*Acquisitio, possessio, amissio diuitiarum quantis miseris
sit obnoxia?*

I.

Vi, ex istorum sententia, pauperes iudicat esse diuitibus feliciores, lætatur, non queritur, si opibus amissis in statum incidit feliciorum; satisq; se opulentum arbitratur, qui